

"דרך הבשמים - ערי המדבר בנגב" אתר מורשת עולמית

ממשית הוכרזה אתר מורשת עולמית בוועדת מורשת עולמית של אונסק"ו בדברן שבדרום אפריקה ביום 15.7.2005. ההכרזה כוללת את דרך הבשמים ממואה שבערבה ועד עבדת שבהר הנגב (כ-65 ק"מ) ואת הערים העתיקות עבדת, חלוצה, שבטה וממשית. רוב הדרך המוכרזת נכללת בתוך שמורת טבע מצוק הציינים, וערי המדבר הן גנים לאומיים.

ראשיתה של דרך הבשמים בעומאן ותימן, ואורכה הכולל כ-2,400 ק"מ. היא עוברת בערב הסעודית ובירדן, בואכה הנגב, ומסתיימת במל עזה. הדרך ושלוחותיה שקקו חיים מהמאה השלישית לפס"נ ועד המאה הרביעית לסה"נ.

ועדת המורשת העולמית של אונסק"ו הכריזה על דרך הבשמים בזכות הקריטריונים האלה:

דרך הבשמים היא עדות ייחודית לתרבות שנעלמה (קריטריון מס' 3).

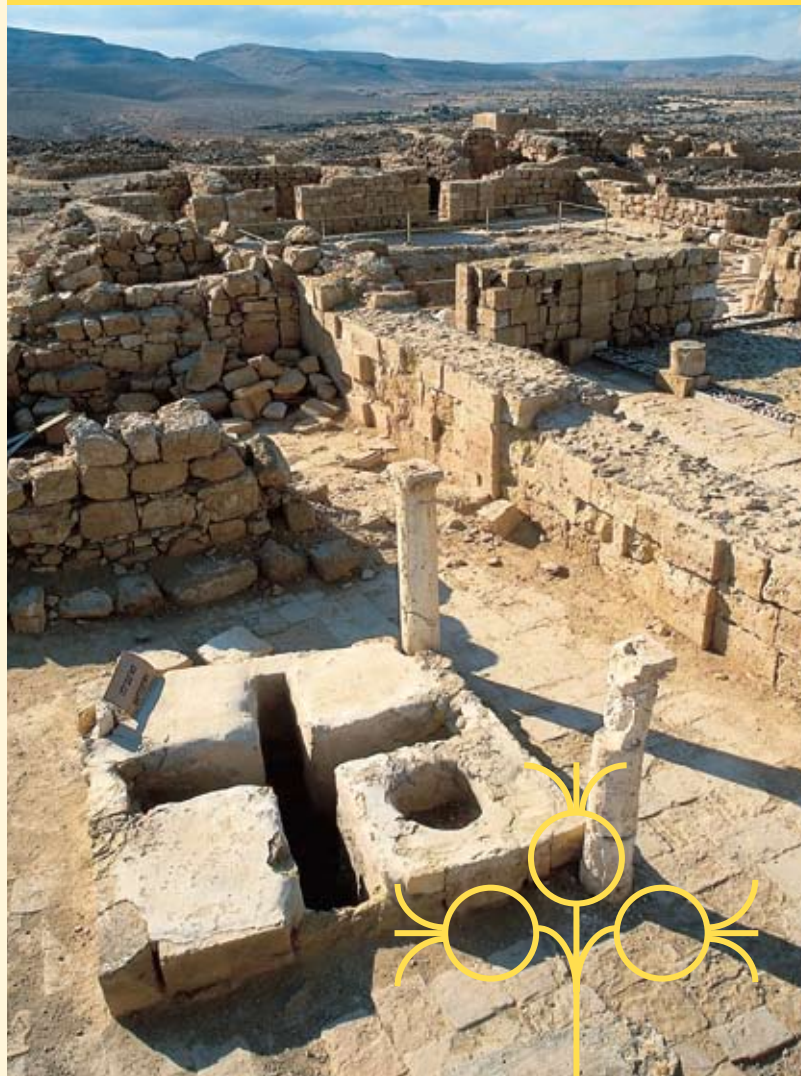
הערים הנבטיות ודרכי המסחר שלהן מהוות עדות משכנעת לחשיבות הכלכלית, החברתית והתרבותית של בושמי הלבונה והמור ושל תבלינים וסחורות למיניהם שהועברו מהמזרח הרחוק וחצי האי ערב לעולם ההלניסטי והרומי. נוסף על היותה דרך מסחר היא השפיעה גם על תרבויות העולם הקדום ומיזגה בין אנשים ודעות.

הדרך היא דוגמה בעלת ערך עולמי יוצא דופן של שימוש מסורתי בשטח (קריטריון מס' 5).

השרידים הדוממים שנותרו מהערים, המצדים, הדרך ואבני המיל, החאנים והמערכות החקלאיות המתוחכמות, הנמצאים לאורך דרך הבשמים בנגב, הם דוגמה יוצאת דופן לסביבת המדבר מכניסת האורחים שפרחה כאן במשך כ-700 שנים.

פליניוס הזקן (היסטוריון רומי) היטיב לתאר את הדרך במאה הראשונה לסה"נ: "לאחר שמאספים את הלבונה מעבירים אותה לסבֹוטה על גבי גמלים, ופותחים את אחד משערי העיר לשם קבלת המטענים. המלכים חקקו חוק הקובע, כי פשע חמור הוא אם יסטה גמל עמוס לבונה מדרך המלך. בסבֹוטה גובים הכוהנים מעשר מן הלבונה בשביל האל הקרוי סְבִיס, ואין מתירים להביא את הסמים אל השוק לפני ששולם המעשר. מכאן אפשר להעביר את המטענים דרך ארץ הנְבִיטִים בלבד, ומשום כך יש לשלם מס גם למלך של עם זה. בירתם היא תוֹמְנָה המרוחקת 1,487 מילין (2,380 ק"מ) מעזה שביהודה, השוכנת על חוף הים התיכון. דרך המסע נחלקת ל-65 שלבים (36.6 ק"מ כל אחד) שבכל אחד ואחד מהם יש מקומות חניה לגמלים. מנות קבועות של לבונה יש לשלם לכוהני הארצות, למלכיהן ולמזכיריהן, ומלבדם נוטלים את חלקם גם שומרי השערים ומשרתיהם, ומלבד אלה עליהם לשלם לכל אורך הדרך: במקום אחד בעד מים, במשנהו בעבור החניה בתחנות הדרכים וכן בעבור מצרכי המזון. כך עולות ההוצאות ל-688 דינרים עוד לפני שמגיעים לים התיכון. ואז יש לשוב ולשלם לקציני המכס של האימפריה שלנו. משום כך המחיר של הלבונה הטובה הוא 6 דינרים, של הסוג הבינוני 5 דינרים ושל הסוג השלישי 3 דינרים לליטרה." (פליניוס, היסטוריה נטורליס, 12 32 63).

www.parks.org.il | *3639 | f
גן לאומי ממשית, טל' 08-6556478

בשנת 1966 הוכרז המקום כגן לאומי, ובשנת 2005 הכריז אונסק"ו על "דרך הבשמים - ערי המדבר בנגב" אתר מורשת עולמית. ממשית היא חלק מהכרזה זו.

תולדות המחקר

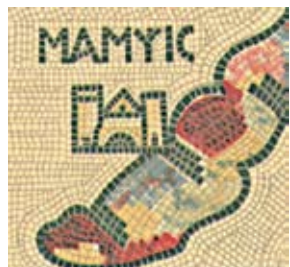
המקום נסקר במאה התשע עשרה בידי חוקרי ארץ ישראל א"ג זטצן (1807), א' רובינסון (1838) וא' פלמר (1871).

מיפוי וסקר יסודי ראשון ערך א' מוסיל בשנת 1901. בשנת 1914 ערכו הארכיאולוגים וולי ולורנס (איש ערב) סקר ומיפוי חדשים. בשנת 1937 ערכו במקום ג' קירק ופ"א גאי סקר מפורט מטעם הקרן הבריטית לחקירת ארץ ישראל ועתיקותיה.

בשנת 1956 התקיימה במקום חפירת בדיקה בראשות הארכיאולוג ש' אפלבוט, מטעם האוניברסיטה העברית בירושלים. בשנים 1956-1957 נערכו חפירות נרחבות בניהול הארכיאולוג א' נגב, מטעם האוניברסיטה העברית בירושלים ורשות הגנים הלאומיים. חפירותיו ומחקריו של פרופ' נגב באתרים נבטיים בנגב חשפו את היסודות להכרת עולמם של הנבטים וערי הנגב. בשנת 1989 חודשו החפירות בידי א' נגב ולאחר מכן בשנים 1993 ו-1994 בידי ט' אריקסון-גיני מטעם רשות העתיקות. בחפירות אלו נחשף מבנה קדום (אֵאֵא) מתחת לבניין המשטרה, שנבנה במאה השנייה לסה"נ והיה בשימוש עד לרעש האדמה של 363 לסה"נ. בנוסף נחשפו מבנים מראשית היישוב בממשית מהמאה הראשונה לסה"נ, שנהרסו בכדי לבנות את בניין ווא (מס' 10 במפה) במחצית השנייה של המאה השנייה לסה"נ.

הכתובת המרכזית בכנסייה המערבית

ממשית במפת מידבא

הנחיות בטיחות והתנהגות בשטח גן לאומי ממשית

להנאתכם ולהבטחת שלומכם ושלמות הגן הלאומי, אנא שמרו על הכללים האלה:

- יש להקפיד לקיים את הנחיות השילוט ולהישמע להוראות.
- אסור לפגוע בעתיקות, לטפס עליהן או לחרות עליהן.
- הנסיעה והחניה – על פי השילוט ובמקומות שיועדו לכך בלבד.
- ההליכה – בשבילים המסומנים בלבד.
- אין להיכנס לשטחים שעדיין אינם פתוחים לקהל.
- שמרו על הניקיון.

ברוכים הבאים לגן לאומי ממשית אתר מורשת עולמית

הכנסייה המערבית

גן לאומי ממשית שוכן כ-7 ק"מ מזרחית לדימונה, לצד הכביש הראשי לאילת. בתוככי הגן הלאומי, המשתרע על פני 1,420 דונם וכולל את נחל ממשית וסכריו העתיקים, נמצאת העיר הנבטית, הרומית והביזנטית העתיקה ממשית, ששטחה כ-40 דונם.

תולדות העיר

ממשית שוכנת על אחד הנתיבים החשובים של דרך הבשמים – בצומת דרכים ראשיות שחיברו את הערבה, ים המלח, פטרה ומפרץ אילת עם מישור החוף והר חברון. בממשית התפצלה הדרך לערבה (דרך מעלה עקרים ותמרה) ולים המלח (דרך מצד תמר, מעלה תמר ומעלה פרס).

ממשית מופיעה ברצפת הפסיפס העתיקה במידבא שבירדן, בה מתוארת ארץ ישראל בתקופה הביזנטית (מאות רביעית עד שביעית לסה"נ).

יישוב הקבע הוקם כאן לראשונה בתקופה הנבטית התיכונה, באמצע המאה הראשונה לסה"נ, כנראה בראש הגבעה (בסמוך למבנה המשטרה, מס' 8 במפה). רוב בנייני העיר, בעיקרם בתים פרטיים מפוארים, הוקמו בתקופה הנבטית המאוחרת, במאה השנייה לסה"נ, לאחר סיפוח הממלכה הנבטית לרומא בשנת 106 לסה"נ.

בתקופה הרומית המאוחרת, במאות השלישית והרביעית לסה"נ, נמשך השימוש בבנייני העיר והיא הוקפה חומה.

בתקופה הביזנטית, בתחילת המאה החמישית לסה"נ כנראה, נבנו בעיר שתי הכנסיות – המערבית והמזרחית (מס' 5, 7) – שהשימוש בהן נמשך עד הפלישה הפרסית (614 לסה"נ) או עד הכיבוש הערבי (636 לסה"נ). מאז חדלה ממשית להתקיים.

בשנת 1936 הקימו במקום שלטונות המנדט הבריטי משטרת רוכבים מדברית, במטרה לפקח על תנועת הבדואים ולמנוע טיולים של יהודים באזור הנגב.

